

УДК 330.142.26
© 2013

Н.О. ОКСЕЛЕНКО,
асистент

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Стверджується, що є доцільним обирати рівень і раціональну структуру оборотних активів з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства. Обговорюються забезпеченість сільськогосподарських підприємств України оборотними активами і ефективність їх використання.

Оборотні активи є однією зі складових, що становлять матеріальну основу процесу виробництва. Від ступеня ефективності їх використання залежать кінцеві результати виробництва та фінансовий стан сільськогосподарських підприємств. Використання оборотних активів за призначенням сприяє підвищенню рентабельності підприємств, і навпаки, відволікання таких активів на позапланові цілі знижує їх ефективність, негативно впливає на весь фінансовий стан підприємства [3].

У ринкових умовах господарювання особливої актуальності набуває об'єктивна оцінка управління оборотними активами підприємства.

Значний внесок у дослідження проблем управління оборотними активами зробили такі вчені, як І.О. Бланк, С.В. Калабухова, В.В. Ковальов, М.Г. Чумаченко та ін. [1, 4, 5]. Разом з тим, існує ціла низка теоретичних і практичних питань, які все ще залишаються невирішеними і на рівні сільськогосподарської галузі в цілому, і в окремих підприємствах. Серед них, передусім, можна назвати проблеми оцінки ефективності використання оборотних активів, удосконалення системи контролю, нейтралізації впливу кризових явищ на їх формування.

Метою нашої статті й стало дослідити забезпеченість сільськогосподарських підприємств України оборотними активами для виявлення основних чинників підвищення ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан української економіки характеризується

певним ступенем збитковості в усіх галузях національної економіки, і в сільському господарстві зокрема. Причиною такої ситуації є нестабільність економічного середовища й велика кількість дестабілізуючих факторів, які безпосередньо впливають на склад та структуру оборотних активів підприємств України, і на сільськогосподарські підприємства в тому числі. У сучасних умовах для більшості підприємств типовим наслідком кризових явищ в економічному розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначається на ефективності господарювання. Разом із цим низька забезпеченість сільськогосподарських виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому сьогодні одним із найактуальніших завдань у забезпеченні підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств є суттєве вдосконалення управління їхніми оборотними активами (табл. 1). Як бачимо, питома вага оборотних активів у загальній структурі активів становить у середньому 50 %, і з кожним роком підвищується. У динаміці цей показник зріс за досліджуваний період майже на 9 %, а питома вага оборотних активів у структурі сукупних активів підприємств України збільшилася на 19,44 % (табл. 1).

Загальною інформаційною базою в управлінні оборотними активами є баланс підприємства, і передусім його актив. А оскільки кредитори мають першочергові права щодо майна підприємства, то для задоволення їхніх потреб інформація балансу класифікується у

1. Динаміка питомої ваги основних елементів сукупного балансу різногалузевих підприємств України за 2005–2011 рр., млн грн*

Стаття балансу	Рік						Відношення 2011 р. до 2005, %
	2005	2007	2008	2009	2010	2011	
Необоротні активи	768793	1248695	1552056	1714307	1832923	2050960	266,78
Оборотні активи	667403	1178130	1665320	1749043	2229892	2584163	387,20
Витрати майбутніх періодів	6198	14196	27455	29265	32667	38453	620,42
Необоротні активи та групи вибуття	-	82	595	1178	1500	2526	-
Власний капітал	672319	1029776	1133604	1252279	1426712	1586285	235,94
Забезпечення наступних витрат і платежів	30998	55281	66956	73687	83816	103076	332,53
Довгострокові зобов'язання	137593	349791	578516	592911	675619	774664	563,01
Поточні зобов'язання	592044	992270	1449432	1556970	1891268	2183259	368,77
Доходи майбутніх періодів	9439	13984	16918	17945	19567	28818	305,30
Баланс	1442393	2441102	3245425	3493792	4096982	4676102	324,19
Питома вага оборотних активів у загальній структурі активів, %	46,27	48,26	51,31	50,06	54,43	55,26	119,44
Коефіцієнт автономії, %	0,47	0,42	0,35	0,36	0,35	0,34	72,18
Власні оборотні активи	75358,5	185859,4	215887,6	192072,5	338624,1	400903,6	532,00
Загальний коефіцієнт ліквідності	1,13	1,19	1,15	1,12	1,18	1,18	104,75

* Складено автором на основі даних Держкомстату України [2].

такий спосіб, щоб наочно відобразити платоспроможність підприємства, тобто ймовірність погашення заборгованості в разі його ліквідації. З огляду на викладене, важливою умовою визначення платоспроможності підприємства є об'єктивна оцінка його активів.

Для узагальнення стану ефективності оборотних активів розраховані узагальнюючі коефіцієнт автономії, показник власних оборотних активів та загальний коефіцієнт ліквідності (табл. 2).

Розрахунки показали, що зростання суми балансу 2011 року порівняно з 2005 зумовлено збільшенням усіх статей балансу, а саме: необоротних активів на 166,78 %, оборотних

активів на 287,20 %, витрат майбутніх періодів на 520,42 %, власного капіталу на 135,94 %. Загальний коефіцієнт автономії знизився на 25,29 %, проте збільшилися власні оборотні активи та загальний коефіцієнт ліквідності.

Специфіку функціонування сільськогосподарських підприємств розглянемо за допомогою аналізу питомої ваги оборотних активів у структурі їх сукупних активів.

Дані табл. 2 свідчать про те, що питома вага оборотних активів у загальній структурі активів сільськогосподарських підприємств України становить у середньому 54 %. Питома вага оборотних активів у структурі сукуп-

2. Аналіз динаміки основних елементів балансу сільськогосподарських підприємств України за 2005–2011 рр., млн грн

Стаття балансу	Рік							Відношення 2011 р. до 2005, %
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Необоротні активи	35739	34469	43675	59537	65694	69562	86875	243,08
Оборотні активи	32499	31582	46092	72710	82867	100482	139993	430,76
Витрати майбутніх періодів	254	306	325	817	917	699	1375	542,41
Необоротні активи та групи вибуття	-	-	-	22	917	57	65	
Власний капітал	37987	36954	49871	62845	72217	90391	124209	326,98
Забезпечення наступних витрат і платежів	615	613	726	976	1005	867	1601	260,49
Довгострокові зобов'язання	7278	7739	12046	23423	24724	24348	30874	424,22
Поточні зобов'язання	22238	20660	26790	44868	50361	53799	70007	314,81
Доходи майбутніх періодів	375	391	659	974	1230	1396	1617	431,11
Баланс	68492	66356	90092	133086	149536	170801	228308	333,34
Питома вага оборотних активів в загальній структурі активів, %	47,45	47,59	51,16	54,63	55,42	58,83	61,32	129,23
Коефіцієнт автономії, %	55,5	55,7	55,4	47,2	48,3	52,92	54,40	98,03
Власні оборотні активи, млн. грн.	10262	10921	19302	27842	32507	46683	69986	682,03
Загальний коефіцієнт ліквідності	1,46	1,53	1,72	1,62	1,65	1,87	2,00	136,97

них активів сільськогосподарських підприємств України зросла на 29,23 %. При аналізі динаміки питомої ваги оборотних активів спостерігається стійка тенденція до її зростання. Порівнюючи питому вагу оборотних активів різногалузевих підприємств України і сільськогосподарських окремо, зазначимо, що на сільськогосподарських підприємствах оборотні активи займають переважну частину сукупного балансу.

Підприємства сільськогосподарської галузі мають значну питому вагу власних засобів у структурі балансу. Так, значення коефіцієнта автономії у 2011 році порівняно з 2005 роком знизилася на 1,1 %; власні оборотні

активи за цей період зросли майже в 6 разів.

Вартість оборотних активів у сільському господарстві на 100 % перевищує вартість поточних зобов'язань у 2011 році (загальний коефіцієнт ліквідності). Протягом попередніх досліджуваних періодів значення цього коефіцієнта коливалося від 1,46 до 2,00.

Динаміка питомої ваги оборотних активів у загальній структурі активів сільськогосподарських підприємств за 2005–2011 рр. показує зростання вартості оборотних активів, що пояснюється специфікою галузі, загальним збільшенням обсягу виробництва та розвитком агропромислового комплексу України.

Висновки

Незважаючи на вагоме значення оборотних активів як провідного критерію успішного функціонування сільськогосподарського підприємства, вітчизняна економічна наука і практика не приділяють достатньої уваги цій економічній категорії. На сільськогосподарських підприємствах не здійснюється аналіз ефективності використання оборотних активів та не оцінюється їх вплив на фінансовий стан підприємства.

На нашу думку, є доцільним вибирати оптимальний рівень і раціональну структуру оборотних активів з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства. Необхід-

но звертати увагу і на вибір оптимального рівня джерел формування оборотних активів, враховуючи при цьому ефективність використання оборотних активів та ризику, який впливає на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства.

За такого підходу відстежувати глибину і якість проблем можна на стадії прогнозування. Українці потрібно, щоб економічна наука запропонувала виробництву методи надійного і нескладного контролю, прогнозування стану та ефективності використання оборотних активів.

Бібліографія

1. Бланк І.А. Управление капиталом: учебный курс / И.А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 576 с.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Фінансування і кредитування підприємств АПК: навч. посібник / [Л.І. Катан, Ю.В. Масюк, С.О. Корецька та ін.]. – К. : ТОВ “ДКС-центр”, 2012. – 300 с.
4. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент: теория и практика / В.В. Ковалев. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ТК “Велби”; Проспект, 2007. – 1024 с.
5. Економічний аналіз: навч. посібник / [М.Г. Чумаченко, М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток]. – [Вид. 2-е, перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.

Рецензент – доктор економічних наук, професор **І.І. Вінченко**